

יהודה איש קריות

מרותקים ליסוד הארצני שבאדם, לשמידת החיים שבכל יחיד ויחיד ולרוב אינם חורגים מעבר לסרי זואציה העכשווית שהוא נתון בה אינם מתרוממים לתהייה על מהותם של המעשים שנעשו, על כבשונו של עולם ומרקמן של אמונות, אנו מאמינים לו ומקבלים אותו בהרבה מגילוייו, בכריבתו עם תיאור זילס, בסצינות והושניות עם מרתה אשתו, בייסורי אי-הבנתו במפגשיו עם אנדיגונס, באיבוד עשתונותו בבית-הכושט ובכמה סצינות אחרות. לעומת זאת, אין אנו מקבלים לא את דמותו של פטרוס ולא את דמו של ז'ול של תיאופילס, שהן דמויות שטר זות וחיזויות, כל כולן של דמו של ז'ול אלה אינו אלא צל חיוור של דמויות ברומאנים האמריקאיים הנצרגיים, יסוד האדם שבהם מטושטש לש לחלוטין והן נעשות לצלליות של אידיאות, כצלם דיוקנן המיתור לוגי החיזור הכניסן מוסינזון לזר זאן והן מתנועעות כמרינוטות, אי היות היים משלהן אלא כל כולן במילוד שליחותן ולמעשה כל קיומן - בתפקיד שהן ממלאות ולא בעצי זותן שלהן.

דמות מורכבת ומעניינת היא דמו של אנדיגונס, זוהי הדמות היחידה ברומאן שאיננה תולדת הסיטואציות אלא יוצרתן, זוהי הדמות המסובכת את פני הדברים, דמות שהסתרה רב מגילוייה, אך די בצדדי הגילוי שבה כדי לרמוז אף על מהותה הנוסרת, זוהי הדמות המפוקחת והמפוקחת הלולגת לכל קדוש, אך יוצרת את הקדוש וסו חרת בו, זוהי הדמות אשר בסופו של השבון חושפת ומקיעה את כל הנלעג שבאמונת ההמונים, היוצרת קדוש להמונים - את גרימוס הקדוש בצלמו ובדמותו של אנטיפר הנרדף, דמותו של אנדיגונס מוצגת לא רק בצדדי התכונות שבה, אלא אף בצדדים האנושיים שבה בכמה זיטואציות כבסצינת הסיום בו היא זוחת את פתח הכלא לפני אנטיפר ולוחשת לו: "אתה יכול לתייג זלט ולהתחיל בחייך מחדש". אף גלפייכן אינך יכול להשתחרר מהרגשת המלאכותיות בעצם העמי זחה של הדמות, מצד אחד נתונה זיא בתוך הריאליה ומצד שני חר יגת היא ממנה, מצד אחד היא ישות של בשר-ודם על הולשות אנושיות ועל סטיות מיניות ומצד שני היא באה לרמוז על משמעויות שמעבר לת והיא מתרוממת למישור על-ריאלי ולעתים אף סימבולי ובכך זיא מאבדת את קשרה עם הרומאן שאיננו פתוח לפן יצירתי זה, בעיי צובה של דמות זו, שהיא אחת הדמויות העיקריות ברומאן, לא זשב מוסינזון את מחשבתו עד זומה, נחערבבו בידו שני מישורים יצירתיים שלא הצליח לאחדם, והם אינם משתלבים בספר, הצד הקומי ינאטורי של מלאכת-המחשבת של זיפור המעשה גבר כאן ופגם במבט זה הפנימי של הרומאן.

בביקורת הספרותית יש ויכוח זדול ועל מידת הדיוק והנאמנות שהייב בה היוצר לתקופה שאותה זא מעלה ברומאן ההיסטורי, יש זורשים מחקר מדעי מדוקדק שיקים לכתיבת הרומאן ההיסטורי צמידות לפרטי הפרטים העובדתיים, לעומתם יש המשותרים את הרור זאן ההיסטורי מחלות ונאמנות זפכים הקטנים של החקר ההיסטורי, הכובלים במידה לא מעטה את רוחו היוצרת של המספר, אלה זדגישים בעיקר את השיבות הניי זוח הפנימי של הגיבורים, אך אלה אלה תמימי דעים כי הרומאן ההיסטורי, לפני עצם מהותו, צריך להצי זייר בצבעי הדור ולהיות נאמן לרוח התקופה, על הקורא לחוש כי הוא ניחק מקרקע זמנו ומעבר לזמן אחר, שאת חיו הוא חי כמלואם על גוניהם האופייניים, ולא זצופה בתמונות מן ההיסטוריה, אלא כמי שחי באותה תקופה, ברור זאן ההיסטורי יש שני מרכיבים - זתקופה והעלאתה והגיבור וניחוחו הפסיכולוגי - שעל הסופר ליצור זיניהם את שיוזי המשקל, אשר זחתערערו נפגע המבט הספרותי או שמתקפחת החווייה הספרותית-היסטורית.

את מוסינזון לא העסיקה הרבה זעיית התקופה והעלאתה הנאמנה, זיקר מעייניו היו נתונים לסיפור ומעשה ולהעלאת דמויותיהם של הודה ואנדיגונס, הוא אמנם רוקם את הדמויות והסיטואציות בתוך יקע היסטורי, אך הרקע הוא רקע זחורי מטושטש ביותר, הוא בנוי זשטחי-צבע המקנים תחושה ויור זרים אווירה, אך אינם מקנים הבר זנה ברורה, בסנרו מורגשת אוויר יתה של התקופה, אך איננו חיים זת חייה, איננו נמצאים בתוך ההת-זוות ההיסטורית אלא צופים בה זבחוש ולמעשה אלמלא הכורח שבי זיפור המעשה החיצוני המאותר זומן מסוים ומקום במקום מסוים זין כל קיום לרקע ההיסטורי המי זחד שבספר, על אף ההסתייגות ספרו החדש של מוסינזון הוא נסיון מענין נתחומי הרומאן ההיסטורי העברי זמקורי, שרבו מאד בו החעיות היתהות ואשר לא יצא עדיין לדרך זמלך.

אדיר כהן

אחרי המסקה ממושכת זמר יגאל מוסינזון את שתיקתו ופרסם רומאן היסטורי חדש בשם "יהודה איש קריות או חטאיו של גרימוס הקדוש" (*), רומאן זה מוכיח התקדמות רבה במבט הספרותי של מוסינזון מבהינת כושר העיצוב האמינות, תמרקם העלילתי והמבנה הפנימי של הרומאן, כבר בספריו הראשונים: "אפורים כשק", מי אמר שהוא שהור" ודרך גבר" נתבלט מוסינזון כבעל כושר סיפורי (נאראטיבי) רב, בזריות מרובה ידע הוא לרקתם מערכת מצבים מסורכת, להכניס את גיבוריו לסיטואציות משבריות הדורשות הכרעה ולעצב סיפור מעשה רב ענין ומתח, ואכן שכבת היסוד של הרומאן היא סיפור המעשה, סיפור-מעשה זה הוא תולדת הנטייה הטבעית לשימוע ולספר אירועים חיצוניים, לקשרם בשרשרת, כשעיקר ענינו של הקורא הוא קודם כל בהבנת האירועים המתגלגלים זה מתוך זה, אולם שאלה חשובה היא הפרופורציה בין אירועי-החוזן ובין אירועי-הפנים והקשר בין סיפור המעשה החיצוני לסיפור העלילתי הפנימי, בו נתפש הקורא לחליטות החלות בתוי הגיבורים, לאירועי הפנים שלהם, לגילויים של אופיים, יותר מאשר לרצף המאורעות החיצוניים, ברומאנים הראשונים של מוסינזון ואפילו במתנותיו בלט יסוד סיפור המעשה החיצוני והאפיל על סיפור העלילה הפנימי, העיצוב הפסיכולוגי של הגיבורים היה לקוי וכל קיומם הספרותי היה לא בעצם ישותם אלא בתרומתם לגילום החיצוני של הסיפור, בהיותם נושאי המעשים ותולדות הסיטואציות המורכבות, שהסופר רקם בדמיון רב ובכשרון חאורי, לעומת זאת, בספרו החדש רואים אנו יותר העמקה בעולמן של הדמויות, יותר גיחות ועיצוב פסיכולוגי.

אף ב"יהודה איש קריות", סיפור המעשה הוא העיקר, אף כאן מתי גלה קודם כל סגולתו הסיפורית של מוסינזון השוררת בזה אחר זה אירועים רבים ומגוונים, סיטואציות הפתחלות במהירות, תמורות חיצונית המסבכות את העלילה ומביאות אותה על סף משבר, אירועים המי שבשים את דרכי הגיבור ומגבירים את המחה הדרמאטי, אולם האירועים השונים אינם נשארים בחינת אירועים בלבד בהד-פעמיותם, אלא הגיבורים נאבקים עמם ונבחנים בעמידתם, גיבוריו של מוסינזון זנתפים למחשבת, להרהור, לבחינה עצמית על-ידי הסיטואציה החיצונית, על-ידי הצורך להגיב, לפתור בעיות, להתגבר על מכשולים בדרי כם, הגיבור יהודה איש-קריות אינו יוצר את הסיטואציות, אלא גוצר על-ידו, אינו מושל באירועים, אלא זנרף על-ידם והוא אנוס לחשוב, הוא אנוס לגלות את היש הנבוכ, הרפה שבו, את המעט שנתן לו הסופר.

ברומאן היסטורי זה מבקש יגאל מוסינזון לספר את פרשת יהודה איש-קריות בגרסה חדשה, הוא מתי ריד את הגרסה הקיימת שיהודה זגד בישו ואחרי-כן חתאבד, בני סתור להוכיח כי גירסה זו נוצרה בזכות מכוון מתוך צרכיהם של תלמידיו של ישו אשר עקרו את תורתו מיסודה והפכו אותה בעיי זחה לכלי שרת בידיהם ליצירת תנועה המונית ולצרכי תנועה המינית זו אגרת גנידתו של יהודה איש-קריות תמורת בצע כסף והתי אבדותו לאחר מכן היתה תיונית והכרחית, פטרוס אומר לאנטיפר חאדומי, הלא הוא יהודה איש-קריות המסתתר, "אנחנו יודעים כי יהודה לא בגד בישו בשל שלושים שקלי-הכסף, אנחנו יודעים כי ברי אבא פקד על יהודה להסגיר את ישו, יותר מזאת, אנחנו יודעים כי ישו האמין שעליו להיצלב, ישו האמין שזאיבתו תשמש אות לפתיחת המרד, הוא הקריב עצמו בהכרה וברצון, ובעצם היה יהודה שליחם של ברי-אבא וישו כאחד, אנו יודעים כל זה, ואף כי האמת ידועה לנו, אסור שאות אחת תשונה בגליונות המספרים על בגידתו ומותו של יהודה איש-קריות".

רומאן בנוי כולו על דמותו הטראגית של אנטיפר-היהודי, הנרדף על-ידי פטרוס ותלמידיו מזה ועל-ידי אנדיגונס הרומאי מזה, רדי פות אלה מביאות את יהודה להתרודע אל עצמו, אל זותו האמיתית שביקש לטשטש, אל ע-קרי אמונתו שביקש לשכות, אל האני אחוז המור בא ואוכז הדרך שבו, בכמה וכמה קטעים ברומאן הצליח מוסינזון לתי דור לנפשו של יהודה, לגלות אותו לפנינו על כל מבוכי עולמו בהסתם כל הדרכים לפניו, מתגלה הוא לנו בייסוד הבשר-ודם שבו, בחייו החושניים ובלבטיו, אשר אף הם

(* יגאל מוסינזון - יהודה איש-קריות או חטאיו של גרימוס הקדוש, רומאן ספרותי לעם, הוצאת עם צובר, תל-אביב, 1962.